

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ
ТА МЕТОДОЛОГІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»
ДЛЯ АСПІРАНТІВ**

(ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ)

Харків
«Право»
2018

УДК 34:167/168(075)
Н15

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 12 від 16 грудня 2017 р.)*

У к л а д а ч і:

*О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, Г. П. Клімова, В. М. Пивоваров,
В. Л. Погрібна, М. П. Требін*

Н15 **Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни**
«Організація та методологія наукових досліджень» для аспі-
рантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)
/ уклад.: О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, Г. П. Клімова та ін. –
Харків : Право, 2018. – 72 с.

ISBN 978-966-937-341-0

ISBN 978-966-937-341-0

© Данильян О. Г., Дзьобань О. П., Клімо-
ва Г. П. та ін., укладання, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018

В С Т У П

Навчальна дисципліна «Організація та методологія наукових досліджень» є фундаментальною методологічною дисципліною, яка має міждисциплінарний характер, охоплює узагальнені проблеми організації, методологічного, психолого-педагогічного й мовного забезпечення науково-дослідницької діяльності, практики її здійснення та призначена для аспірантів – здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Метою дисципліни є формування в аспірантів загальних уявлень про теоретико-методологічні основи науково-дослідницької діяльності, правила виконання науково-дослідницької роботи, набуття навичок володіння правилами оформлення і способами представлення результатів різних дослідницьких робіт, використання цих навичок у професійній діяльності.

У результаті вивчення дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» аспіранти повинні:

- **мати системні знання** про головні проблеми й ідеї сучасної гносеології та епістемології; способи наукового пізнання світу, функціонування наукового знання в сучасному інформаційному суспільстві, особливості взаємозв'язку науки й освіти з сучасними соціальними і правовими проблемами; наукову термінологію, основні методи та принципи наукових досліджень; теоретико-методологічні, методичні, організаційні аспекти науково-дослідницької діяльності; вимоги до наукових проєктів і технологій їх виконання; усне та писемне наукове мовлення; основні форми організації навчального процесу та оволодіння навичками алгоритму їх використання у вищій школі;

- **уміти аналізувати та виконувати** практичні завдання, пов'язані з організацією наукових досліджень, застосуванням конкретних методів і технологій дослідження соціально-правових систем і процесів; оформленням і презентацією результатів наукових досліджень;

- **володіти** вміннями й навичками застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у наукових дослідженнях; визначення перспективних напрямків наукових досліджень у предметній

сфері професійної діяльності; адаптації сучасних досягнень науки і наукомістких технологій до науково-дослідницького процесу; роботи з науковими текстами різних жанрів.

На опанування навчальної дисципліни передбачено: лекцій – 70 год., практичних занять – 50 год., самостійної роботи – 120 год.

Форми контролю – залік, іспит.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
(протокол №3 від 23 листопада 2017 р.)

Розділ I ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

1. Вища освіта як соціальний інститут

Освіта і цивілізація; історичні етапи розвитку вищої освіти. Місце й роль вищої освіти в системі соціальних інститутів суспільства. Особливості вищої освіти як соціального інституту: мета, напрямки та завдання діяльності.

Соціальний і культурний аспекти характеристики вищої освіти як соціального інституту. Структурні підрозділи вищого навчального закладу (факультет, кафедра, бібліотека, інститут, філія тощо). Основні суб'єкти вищої освіти як соціального інституту. Освітні норми як регулятори соціальних відносин у вищій школі. Оптимізація управління педагогічним колективом вищого навчального закладу.

Функції вищої освіти як соціального інституту. Типологія вищих навчальних закладів.

Пріоритетні напрямки сучасної державної освітянської політики в Україні.

2. Особливості викладання у вищій школі

Дидактика як теорія навчання. Сутність, структура й рушійні сили навчання, методологічні засади навчання. Закономірності та принци-

пи навчання у вищій школі. Функції навчання. Діяльність викладача і студента. Шляхи оволодіння знаннями (репродуктивний, продуктивний, творчий).

Методи навчання: поняття та основні підходи до їх класифікації. Чинники вибору методів навчання (мета і завдання заняття; специфіка навчального предмета; обрані форми організації навчання; особливості конкретної групи студентів; компетентність і майстерність викладача ВНЗ, матеріально-технічна база ВНЗ та ін.). Методи самонавчання студентів.

Моделі навчання. Організація співробітництва викладача і студентів у навчальному процесі. Основні суперечності навчання у вищій школі.

Форми навчання у вищій школі. Специфіка дистанційного навчання: технології, проблеми, перспективи.

Викладання як найважливіший компонент навчання у вищій школі, його сутність і функції. Викладання як діяльність викладача вищої школи, характеристика її основних структурних елементів.

Модель викладання у вищій школі: сутність та її детермінанти (модель навчання; логічна структура викладу матеріалу; зміст і обсяг матеріалу; критерії оцінювання результатів навчання та ін.).

Технологія викладання як системний, концептуальний, нормативний опис діяльності викладача. Основні ознаки технології викладання (стандартизація, уніфікація процесів, можливість відтворення в заданих умовах, отримання результату). Інноваційні педагогічні технології.

Педагогічна майстерність викладача вищої школи.

3. Методика розробки навчального курсу й оцінювання якості компетентностей студентів

Визначення контексту навчального курсу (інформація про кількість аудиторних годин і годин для самостійного навчання, особливості контингенту студентів, специфіку курсу навчання). Розробка структури навчального курсу. Формування цілей і завдань навчального курсу. Підбір та обробка навчального матеріалу (тести, вправи, форми роботи зі студентами). Визначення та розробка формату оцінювання навчальних досягнень студентів у рамках навчального курсу. Оцінювання навчально-пізнавальних інтересів студентів.

Осмислення контенту навчального курсу. Організація викладання навчального курсу, його науково-методичне забезпечення.

Якість вищої освіти: поняття та критерії оцінювання. Якість компетентностей студентів як основна складова якості вищої освіти.

Педагогічний контроль у системі навчальної діяльності: зміст і види. Функції педагогічного контролю (діагностична, навчальна, виховна). Форми підвищення об'єктивності контролю.

Оцінювання компетентностей як предмета контролю якості результатів навчання студентів. Оцінювання: сутність та вимоги (повнота, релевантність, об'єктивність, адекватність, точність, своєчасність, доступність, безперервність, структурованість). Функції оцінювання (діагностична, організаційна, виховна, аналітична, що класифікує, прогнозує та ін.).

Традиційні методи оцінювання. Особливості інноваційних методів оцінювання (рейтинговий метод, кейс-метод, портфоліо, метод проєктів, контекстне завдання та ін.).

4. Методична документація в системі науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі

Система науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі. Основні нормативні документи організації навчального процесу у вищій школі. Навчальний план вищого навчального закладу, характеристика його складових частин: графіка й плану навчального процесу. Етапи розробки навчального плану ВНЗ.

Навчально-методичний комплекс дисципліни як методичне та методологічне забезпечення навчального процесу. Мета та призначення навчально-методичного комплексу дисципліни. Зміст і структура навчально-методичного комплексу, його елементи.

Навчальна програма: вимоги та принципи розробки. Навчальна програма як базовий документ у підготовці підручників і навчальних посібників для вищої школи. Особливості робочого плану навчальної дисципліни. Специфіка робочої програми навчальної дисципліни.

Методична компетентність викладача вищої школи.

5. Форми організації навчального процесу у вищій школі

Навчальні заняття, самостійна робота студентів, практична підготовка, контроль як основні форми організації навчального процесу у вищій школі.

Характеристика видів навчальних занять. Лекція як основний вид навчальних занять у ВНЗ: вимоги, структура, види. Методика підготовки і проведення лекції. Основні принципи побудови лекції. Логічні і психологічні основи лекції. Основні риси лекторської майстерності викладача вищої школи. Критерії оцінювання лекції. Семінарські заняття: вимоги, види і методика їх проведення у ВНЗ. Індивідуальна, фронтальна, групова форми роботи зі студентами на семінарських заняттях: сутність, переваги, вимоги, методика використання в процесі навчання. Лабораторні та практичні заняття. Алгоритм методики їх проведення. Особливості індивідуальної роботи зі студентами. Консультація: види і специфіка проведення. Самостійна робота студентів як важлива форма організації навчального процесу у вищій школі: сутність, види, вимоги, характер пізнавальної діяльності. Практична підготовка студентів і контрольні заходи як форми здійснення освітнього процесу у вищих навчальних закладах.

6. Активні та інноваційні способи навчання

Розвиток сучасних освітніх технологій у вищій школі. Головні вимоги до активних інноваційних засобів навчання: сучасність, оптимальність, науковість, інтегративність, раціональність, креативність тощо. Взаємозумовленість освітнього інтересу та пізнавальної активності в навчанні. Загальні та спеціальні стимули активізації пізнавальної діяльності у вищій освіті. Методика управління процесом пізнання як проблемною ситуацією. Стимулювання креативного мислення у студентів.

Специфіка індивідуальної роботи зі студентами різного ступеня обдарованості. Інтенсив, екстернат, спеціалізація, індивідуальні завдання. Індивідуальний навчальний план: мета і зміст. Інноваційні лекційні форми (парна, діалогова, дискурсивна). Застосування методик взаємного навчання, «парне» навчання, методика «малих груп». Рейтинг-контроль результатів засвоєння знань.

Класифікація «ділових ігор» у процесі навчання. Принципи розробки та проведення ділових ігор: сучасність, проблемність, сумісна діяльність, діалогічне спілкування, варіабельність та ін. Методика розробки «ділової гри» і спосіб завдання ігрового плану діяльності учасників. Імітаційні та ігрові форми організації навчальної діяльності

студентів як засіб моделювання предметного змісту майбутньої професії: проектування конкретних виробничих ситуацій (імітаційні ігри), розігрування ролей («рольові ігри»), організаційно-ділові ігри тощо. Особливості дослідницьких та атестаційних ігор. Організаційно-діяльнісна гра як засіб вирішення навчально-дослідницьких (проблемних) завдань. Ділові ігри з використанням комп'ютерних технологій.

Структура рольової взаємодії учасників «ділової гри» як ігрова модель професійного спілкування спеціалістів. Проектування змісту майбутньої професійної діяльності в імітаційних та «ігрових» соціальних моделях через знаково-контекстне навчання. Структура активності викладача та студента, процеси колективного формування соціальних рис особистості через індивідуальне та сумісне прийняття рішень у діловій грі, постановку й розв'язання проблемних ситуацій.

7. Основи педагогічного контролю у вищій школі

Сутність і функції педагогічного контролю (діагностична, навчальна, виховна). Види контролю (поточний, тематичний, підсумковий). Форми педагогічного контролю. Тест як засіб педагогічного виміру. Види і форми тестових завдань.

Шляхи підвищення об'єктивності контролю, оцінки, бали, вимоги до них. Організаційні принципи педагогічного контролю. Форми рейтингового контролю. Самоконтроль: сутність, значення, шляхи здійснення.

8. Організація науково-дослідницької роботи студентів у вищій школі

Особливості організації науково-дослідницької роботи викладачів, студентів у вищих школах України XVIII–XIX ст.: сутність, мета, завдання, зміст, форми, умови. Наукові школи.

Реалізація науково-дослідницької роботи викладачів, студентів у сучасній вищій школі.

9. Проблеми розбудови безперервної юридичної освіти

Нормативні документи щодо необхідності створення системи безперервної освіти. Сутність концепції безперервної освіти. Мета,

зміст і структура безперервної освіти. Єдність освіти як органічна складова системи безперервної освіти. Докторантура як вищий ступінь у системі безперервної юридичної освіти. Додаткові форми і види юридичної освіти як невід’ємна складова частина системи безперервної освіти. Проблеми створення та функціонування системи підвищення кваліфікації фахівців-юристів

10. Психологічні основи професійних комунікацій у науково-педагогічному середовищі

Поняття і основні підходи до оперціоналізації поняття «комунікація». Моделі комунікацій: психологічні, соціальні, семіотичні. Візуальні, вербальні, перфомансні, міфологічні моделі комунікації. Моделі комунікації як аргумент. Форми комунікативної взаємодії у професійному середовищі. Ділові і міжособистісні взаємодії в науковому товаристві. Взаємодії студентів і викладачів.

11. Науковий комунікативний простір

Наукова спільнота як соціально-психологічна група. Соціальні позиції, соціальні дистанції, соціальна мобільність у науковому просторі. Міжособистісне сприйняття та взаєморозуміння науковців. Бар’єри взаєморозуміння в науковому середовищі: інтелектуальний, мотиваційний, емоційний. Психологія міжособистісного спілкування науковців.

12. Вербальні та невербальні комунікації у вищій школі

Мовна культура викладача. Діловий (формальний) і неформальний стиль у спілкуванні студентів і викладачів. Екстралінгвістичні і паралінгвістичні особливості міжособистісної взаємодії суб’єктів вищої школи. Формування і функціонування механізму емпатії в системі стосунків «викладач-студент». Когнітивний, емоційний, поведінковий рівні емпатії.

13. Комунікативні конфлікти в науково-педагогічному середовищі

Сутність, причини та види комунікативних конфліктів. Етапи розгортання комунікативних конфліктів. Особливості тривання комунікативних конфліктів у науковому середовищі. Комунікативні конфлікти в системі «викладач-студент». Основні стратегії розірвання взаємин у конфліктній взаємодії.

14. Професійна деформація особистості науковця

Сутність, види та витоки професійних деформацій науковців. Деформації в комунікативній сфері. Зміни в образі «Я» як наслідок гіпертрофії міжособистісно-комунікативних якостей особистості. Психологічні методи діагностики і корекції професійних деформацій науковців: об'єктивні, суб'єктивні, інтерактивні методики.

Розділ II

МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НАУКОВЦЯ-ЮРИСТА

15. Основні засади розвитку сучасної української мови. Науковий стиль, його ознаки та мовні засоби

Сучасний стан і перспективи розвитку наукової мови. Українська літературна мова як основна форма загальнонародної української мови.

Поняття «науковий стиль мови», «науковий дискурс».

Науковий стиль як основа науково-педагогічної та науково-практичної діяльності юриста. Етапи становлення та розвитку наукового стилю.

Мовленнєва системність наукового стилю і засоби її створення. Різновиди наукового стилю, їх жанри.

16. Лексична компетентність наукового юридичного мовлення

Особливості усного наукового мовлення. Лексичний склад наукового мовлення. Культура усного наукового виступу.

Особливості наголошування слів в українській мові.

Походження та диференційоване використання лексики. Фахова термінологія. Поняття «термін», його ознаки, класифікація.

Лексико-семантична і лексико-стилістична компетентність (тавтологія, плеоназм, кліше, мовні штампи, канцеляризми).

Типові лексичні помилки, спричинені мовними явищами синонімії, паронімії, омонімії та полісемії.

Науковий етикет.

17. Граматична компетентність наукового юридичного мовлення

Морфологічні норми. Варіанти відмінкових форм іменників (давальний відмінок однини іменників II відміни, знахідний відмінок однини іменників II відміни). Кличний відмінок іменників. Звертання, що складаються з кількох назв. Відмінювання та правопис прізвищ, імен, імен по батькові. Сполучення числівників з іменниками. Особливості вживання дієприкметників і дієприкметникових словосполучень. Уживання прийменникових конструкцій.

Синтаксичні особливості наукового мовлення. Складні випадки синтаксичного керування. Дієслівні форми на *-но*, *-то* та вимоги до їх уживання. Двокомпонентні й трикомпонентні пасивні конструкції з дієсловом пасивного стану на *-ся*. Уживання сполучників.

18. Компетентність у підготовці наукового тексту як лінгвістичного явища

Поняття тексту. Текст як основна форма вияву комунікативної сутності мови. Головні одиниці тексту. Ознаки, семантична і структурна організація тексту. Особливості наукового тексту і професійно-

го наукового викладу думки. Мовні засоби організації інформації наукового тексту (функції смислових відношень між елементами інформації та лексичні засоби для поєднання інформації).

Орфографічна і пунктуаційна компетентність.

Цитата як дослівно переданий уривок тексту.

Засоби зв'язку між компонентами складного синтаксичного цілого: лексичні, морфологічні, синтаксичні, ритмомелодійні.

Структурні типи складного синтаксичного цілого. Складне синтаксичне ціле з ланцюжковим зв'язком компонентів. Складне синтаксичне ціле з паралельним зв'язком компонентів.

19. Редагування наукового тексту.

Особливості перекладу тексту українською мовою

Види редагувань. Правила редагування наукового тексту, перекладу комп'ютерного тексту. Помилки в змісті й будові висловлювань та слововживанні. Суть і види перекладу. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклад. Основні труднощі перекладу. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою. Вибір синоніма під час перекладу. Переклад термінів.

Особливості перекладу конструкцій з прийменниками по, при, для, на, сталих виразів, словосполук з дієприкметниками та похідними від них прикметниками, пасивних та активних дієприкметників минулого часу тощо.

Розділ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

20. Світоглядно-філософські проблеми науки

Поняття науки. Місце та роль науки у житті сучасного суспільства. Виникнення і розвиток науки. Передісторія науки. Наука і реальний практичний досвід. Перетворення науки у самостійну форму людської

діяльності. Основні концепції науки в сучасності та історії розвитку суспільства. Проблема критеріїв періодизації розвитку науки. Основні періоди в історичному генезисі науки: переважно особистісно-світоглядна орієнтація науки в суспільстві (від її виникнення до Галілея і Ньютона); переважно технологічна, матеріально-виробнича орієнтація науки (починаючи з XVII ст. і до сучасності); орієнтація на розвиток інтелектуального творчого потенціалу особистості (сучасний етап). Розвиток науки як закономірний процес. Закономірності і критерії розвитку науки. Характерні риси та тенденції сучасного етапу розвитку науки. Наукова революція і її роль у розвитку системи наукового знання. Особливості сучасної наукової революції. Наука як соціальна система. Система сучасного наукового знання. Структура науки.

21. Наука як соціальний феномен

Наука як особливий вид пізнавальної діяльності та соціальний інститут. Наука як специфічний тип знання. Співвідношення наукового та практичного пізнання. Класифікація наук. Цінності науки. Загальні функції науки: світоглядна, інтегративна, гносеологічна, методологічна, прогностична. Соціальні функції науки: культурно-світоглядні (галузеві), функції науки як безпосередньої продуктивної сили, функції як соціальної сили, менеджерські функції. Принципи науки: універсализму, комуналізму, незацікавленості, абсолютної неприйнятності плагіату, організованого скептицизму.

Класифікація видів науково-технічної діяльності в Україні. Класифікація галузей наук.

Місце правознавства в системі наук. Об'єкт правознавства. Теоретичні та історичні юридичні науки, галузеві юридичні науки, науки, що вивчають систему, повноваження, принципи діяльності державних органів, науки, що вивчають міжнародне право, прикладні юридичні науки. Головні функції юридичної науки: теоретико-пізнавальна, практично-прикладна, виховна.

22. Традиції й новації в науці

Еволюція підходів до аналізу науки у XX ст. Карл Поппер і проблема демаркації. Концепція дослідницьких програм І. Лакатоса.

«Нормальна» наука Т. Куна. Концепція «неявного знання» М. Полані і багатоманітність наукових традицій. Епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда.

Сучасні моделі науки. Наука як куматоїд. Типи і зв'язки наукових програм. Наука і соціальна пам'ять. Дослідницькі й колекторські програми. Естафетна модель науки. Конфлікт дослідницьких програм. Новації в розвитку науки. Різноманітність новацій і їх відносний характер. Проблема незнання й відкриття в сучасній науці.

Традиції й побічні результати наукових досліджень. Метафоричні програми і взаємодія наук. Переорієнтація з пошуку причин змін і розвитку на аналіз стійкості, стаціонарності й самоорганізації.

23. Організація наукової діяльності

Інституційна організація сучасної науки. Наукові установи: поняття та різновиди. Організаційна структура наукових установ. Правові основи організації наукових досліджень. Планування наукової діяльності. Форми фінансування наукових досліджень.

Фундаментальні та прикладні дослідження. Правознавство як галузева наука. Учені звання та посади наукових та науково-педагогічних працівників. Форми підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів. Доктор філософії. Доктор наук.

Етичні стандарти в науковій діяльності. Академічна свобода та академічна мобільність. Наукова спільнота.

24. Основи гносеології та методології науки

Пізнання і його види. Суб'єкт і об'єкт пізнання в класичній і не-класичній науці. Головне питання гносеології. Процес пізнання як системний феномен: об'єкт, суб'єкт, засоби пізнання. Суб'єкт і об'єкт пізнання в класичній і не-класичній науці. Основні положення наукового пізнання. Принципи наукового пізнання: принцип об'єктивності, принцип пояснення множини досліджуваних явищ за допомогою небагатьох загальних підстав, принцип достатньої повноти обґрунтування, принцип системності, принцип єдності аналізу й синтезу, принцип єдності історичного і логічного, принцип сходження від абстрактного до конкретного.

Особливості наукового пізнання. Рівні наукового пізнання: емпіричний, теоретичний, метатеоретичний.

25. Методи наукового пізнання. Філософський рівень методології

Наукові методи в процесі наукового пізнання: роль та функції. Поняття методу, методики, методології. Вимоги до методів наукового пізнання. Ознаки наукових методів. Проблема класифікації методів наукового пізнання. Основні підходи до класифікації методів наукового пізнання: за ступенем загальності, за рівнями наукового пізнання, за етапами дослідження.

Загальний закон пізнання (метод сходження від абстрактного до конкретного) як логічний стрижень процесу наукового пізнання, етапи його здійснення.

Методи наукового пізнання філософського рівня як найбільш загальні принципи й методи наукового пізнання, що виконують регулятивну функцію щодо наукового пізнання. Парадигма як інтегральна характеристика тієї чи іншої науки в певну епоху. Стиль мислення та його функції: критична, селективна, вербальна, прогностична. Наукова картина світу як сукупність загальних наукових уявлень про структуру того чи іншого фрагмента об'єктивної реальності. Архетип теоретичного мислення як сукупність принципів і способів вибору і здійснення теоретичної діяльності для пояснення явищ, відбору її кінцевих результатів. Рефлексія як метод і форма теоретичної діяльності людини. Діалектика й метафізика як два протилежних методологічних підходи до створення філософських систем пізнання й розуміння світу. Редукціонізм у науці та його критика.

26. Загальнонауковий рівень методології

Загальнонаукові методи пізнання. Основні напрямки формування й розвитку загальнонаукового рівня методології. Структура загальнонаукових методів: емпіричні методи, загальнологічні методи і прийоми, евристичні методи.

Методи емпіричного дослідження. Спостереження як цілеспрямоване пасивне вивчення предметів дослідження та основні вимоги до нього. Різновиди спостережень. Експеримент, його особливості, види, стадії та функції. Уявний експеримент як система розумових процедур з концептуальними образами. Порівняння як емпіричний метод і вихідний пункт порівняльно-історичного методу. Описання як емпіричний метод. Підходи до вибору знакових систем позначення при описанні результатів спостереження та експерименту.

Загальнологічні методи і прийоми наукових досліджень. Аналіз та його різновиди. Логічний аналіз як особливий вид аналізу. Синтез як загальнологічний метод. Синтез і емерджентність. Діалектичний взаємозв'язок аналізу й синтезу. Індукція як логічний дослідницький прийом. Види індуктивних узагальнень: популярна індукція, неповна та повна індукція, наукова індукція. Дедукція як метод. Метод абстрагування. Види та рівні (порядки) абстракцій. Філософські категорії як найвищий рівень абстракцій. Узагальнення та його види. Межі абстрагування у науковому пізнанні. Метод аналогії. Види аналогій. Імовірнісний характер висновків аналогією та вимоги до підвищення їх імовірності. Метод ідеалізації. Відносність ідеалізації. Метод формалізації та його значення у науковому пізнанні. Метод моделювання. Предметне та знакове моделювання. Імітаційне моделювання, види імітаційних моделей. Ізоморфні та гомоморфні моделі. Матеріальні, знаково-концептуальні та символічні моделі. Мовне описання моделей, поняття тезаурусу.

Евристичні методи наукового дослідження. Інтуїція, характерні риси наукової інтуїції.

Методи індивідуального самостимулювання мислительного процесу. Уявний експеримент як метод. Типи уявних експериментів: конструйовані, аналітичні, синтетичні. Методи колективного стимулювання мислительної діяльності. Метод експертних оцінок. Вимоги до експертів. Найбільш відомі методи експертних оцінок: метод Делфі, мозковий штурм, метод аналізу ієрархій.

27. Рівень спеціальних методів

Спеціальні (специфічні) методи наукового пізнання. Дисциплінарні та міждисциплінарні методи.

Метод конкретно-соціологічних досліджень та його прийоми. Метод контент-аналізу: поєднання номотетичних дослідницьких процедур з ідіографічними. Статистично-математичні методи. Можливості та значення сучасних статистично-математичних методів у науковому пізнанні.

Метод соціально-правового експерименту як спосіб перевірки наукових гіпотез або проектів.

Кібернетичний метод, можливості та перспективи його застосування в пізнанні правової реальності.

Порівняльно-правовий метод. Макро- та мікропорівняння. Юридична компаративістика. Формально-юридичний (нормативно-догматичний) метод, його вузько-цільове призначення. Логіко-юридичний метод. Метод альтернатив і його застосування як спосіб виявлення вразливих місць наукових гіпотез.

28. Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень

Поняття методологічного підходу. Класичні методологічні підходи: історичний, термінологічний.

Системний підхід як один із головних напрямків міждисциплінарної методології наукового пізнання. Розробка системного підходу в науці: фактори виникнення та генеза. Неоднозначність тлумачень системного підходу. Основні завдання системного підходу (загальної теорії систем). Методологічна специфіка системного підходу. Поняття системи, основні ознаки систем. Принципи системного підходу: остаточної (глобальної, генеральної) мети; єдності і зв'язаності; модульності; ієрархії; функціональності; розвитку; децентралізації; невизначеності. Системний підхід як синтез індуктивного, дедуктивного та інтуїтивного методів. Основні положення застосування системного підходу на практиці.

Структурно-функціональний підхід: сутність та основні положення. Дослідження функціональних залежностей елементів системи. Застосування структурно-функціонального методу у правових дослідженнях.

Некласичні (сучасні) методологічні підходи: герменевтичний, антропологічний, аксіологічний, феноменологічний.

Синергетичний підхід як методологічна орієнтація в дослідженні відкритих нелінійних систем, що самоорганізуються. Основні поняття синергетики: самоорганізація, відкритість, ентропія, нелінійність, нерівноважність, точка біфуркації, флуктуація, дисипативність, аттрактор. Патерни (зразки) синергетичного мислення.

29. Логіка наукового дослідження і його етапи

Логіка наукового дослідження як послідовність реалізації основних форм наукового пізнання. Основні форми наукового пізнання.

Факт як достовірне знання про одичне. Формування факту. Види фактів. Роль фактів у науковому пізнанні.

Наукова проблема. Фактори впливу на спосіб постановки й розв'язання проблеми. Види проблем: конструктивні, реконструктивні, нерозвинені, розвинені. Псевдопроблеми в науці. Проблемна ситуація як умова постановки проблеми в процесі наукового пізнання.

Наукова гіпотеза. Структура гіпотези. Вимоги до наукової гіпотези. Види гіпотез: загальна, часткова, наукова, робоча. Основні способи перетворення гіпотез у достовірне знання.

Доказ гіпотези. Основні елементи доказу: теза, аргумент, демонстрація. Взаємозв'язок між основними елементами доказу.

Концепція та теорія як найбільш розвинені форми наукового пізнання. Теорія як система, що розвивається. Основні елементи теорії: підстави, об'єкти, логіка, установки й ціннісні фактори, сукупність законів і тверджень. Основні функції теорії: синтетична, пояснювальна, методологічна, прогностична, практична.

Наукова парадигма як сукупність фундаментальних наукових установок і уявлень. Роль наукової парадигми в забезпеченні спадкоємності розвитку науки й наукової творчості.

30. Наукові публікації: поняття, вимоги, методика підготовки

Поняття публікації. Функції наукових публікацій. Міжнародні та національні науковометричні бази. Електронні наукові видання. Зна-

чення друкованих публікацій. Державна регламентація видавничої продукції, термінів та визначень основних видів видань. Науково-дослідні публікації: монографія, автореферат дисертації, препринт, тези доповідей, збірник наукових праць. Джерелознавчі публікації. Періодичні та неперіодичні видання. Види наукових неперіодичних видань: книга, брошура, листівка.

Наукова стаття як вид наукової публікації. Оглядові, проблемні та методологічні наукові статті. Вимоги до змісту наукових статей. Структура наукової статті. Нормативний та оптимальний обсяги наукової статті. Вимоги до публікації наукових статей для здобувача наукового ступеня. Функції наукових статей: дослідницька, оціночна, презентаційна, комунікативна.

Наукова монографія як вид наукової публікації. Нормативні вимоги до структури, обсягу, рецензування, тиражу, наявності міжнародного стандартного номера ISBN. Основні відмінності між дисертацією й монографією.

Тези наукової доповіді (повідомлення). Основні вимоги до обсягу, структури та оформлення тез наукової доповіді.

31. Процес підготовки наукової роботи

Вибір теми наукового дослідження. Формулювання мети дослідження, конкретних завдань і аспектів опрацювання обраної теми.

Планування наукового дослідження. Робочий план.

Пошук інформації. Документальні джерела інформації. Каталоги й картотеки. Бібліографічні покажчики. Послідовність пошуку документальних джерел інформації. Робота з джерелами інформації. Використання глобальних інформаційних мереж для пошуку й використання інформації.

Поняття плагіату. Моральна та юридична відповідальність дослідника за запозичення інформації.

32. Основні вимоги до наукового тексту

Дисертація як науковий документ. Основні вимоги й рекомендації, що висуваються до тексту дисертаційної роботи. Норми наукової

комунікації. Правила викладення тексту дисертації. Композиційно-сміслова структура тексту. Стилїстика тексту дисертації. Основні стилї сучасної мови. Основні риси наукового мовного стилю. Функціонально-синтаксичні й спеціальні лексичні засоби. Способи викладення наукового тексту. Авторські докази й аргументація. Спростування хибних суджень і умовиводів.

33. Основні вимоги нормативних документів до оформлення та порядку захисту дисертаційних робіт

Вимоги до структури та змісту дисертації. Загальні вимоги до оформлення дисертації. Подання текстового матеріалу. Загальні правила подання ілюстрацій. Подання таблиць. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. Подання виносок. Оформлення списку використаних джерел. Оформлення додатків.

Підготовка автореферату. Загальні вимоги до автореферату. Структура автореферату. Анотації. Оформлення автореферату. Видання автореферату. Електронний варіант автореферату.

Основні етапи процесу захисту дисертації. Попередній розгляд дисертації та оформлення відгуку установи, у якій виконана дисертація. Подання дисертації до спеціалізованої вченої ради, розсилання автореферату. Підготовка до захисту дисертації.

Оформлення документів атестаційної справи, порядок розгляду атестаційних справ у Міністерстві освіти і науки України.

Переатестація наукових кадрів і нострифікація дипломів про присудження наукових ступенів.

Позбавлення наукових ступенів. Розгляд апеляцій, пов'язаних з присудженням (позбавленням) наукового ступеня.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема семінарського заняття № 1
«Викладання у вищій школі»
(2 години)

План

1. Особливості вищої освіти як соціального інституту: мета, напрями та завдання діяльності.
2. Дидактика як теорія навчання.
3. Методика розробки навчального курсу.
4. Оцінювання компетентностей: сутність, вимоги та функції.
5. Система науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі.
6. Навчальні заняття, самостійна робота студентів, практична підготовка, контроль як основні форми організації навчального процесу у вищій школі.

Рекомендована література:

1. Белова Е. К. Методологические основы дидактических технологий: учеб. / Е. К. Белова. – Х.: НТМТ, 2008. – 132 с.
2. Забезпечення якості освіти: теорія та практика: монографія / В. М. Гончаров та ін. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2011. – 299 с.
3. Звонников В. И. Контроль качества обучения: компетентностный подход: учебник / В. И. Звонников, М. Б. Челышкова – М.: Логос, 2009. – 272 с.
4. Зміст і сутність педагогічної діяльності: підручн. / О. Г. Романовський та ін. – Х.: НТУ «ХПІ», 2007. – 227 с.
5. Климова Г. П. Образование в контексте цивилизационного развития: монография / Г. П. Климова. – Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук М. Н., 2007. – 248 с.
6. Концептуальні засади забезпечення інноваційної політики України: монографія / Д. В. Задихайло, Г. П. Клімова, Л. С. Шевченко та ін.; за ред. Д. В. Задихайло. – Х.: Право, 2014. – 464 с.
7. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін.; за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. – Х.: Право, 2015. – 452 с.

8. Методологические основы и концепции обучения: учеб. пособ. / Б. Н. Юдин и др. – Одесса: Букаев, 2012. – 156 с.
9. Основи педагогічної техніки: підручн. / О. М. Бандурка, В. О. Тюріна, О. І. Федоренко. – Х.: ТИТУЛ, 2006. – 174 с.
10. Педагогіка вищої школи: підручн. / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.; за ред.: В. Г. Кремень, В. П. Андрущенко, В. І. Луговий. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 255 с.
11. Педагогіка вищої школи: словник-довідник. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2007. – 403 с.
12. Скиба М. Є. Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти: монографія / М. Є. Скиба. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 219 с.
13. Стефановская Т. А. Технология обучения педагогике в вузе: учеб. / Т. А. Стефановская – М.: Совершенство, 2010. – 267 с.
14. Фокин С. Ю. Преподавание и воспитание в высшей школе: учеб. / С. Ю. Фокин. – М.: Академия, 2013. – 215 с.
15. Формування інноваційної культури в українських університетах: навч. посіб. / За ред.: М. Я. Качмар. – Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2011. – 121 с.
16. Черняк С. Г. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / С. Г. Черняк. – К.: Академперіодика, 2014. – 230 с.

Тема семінарського заняття №2
«Педагогічні технології»
(2 години)

План

1. Сутність і зміст педагогічних технологій.
2. Інтенсифікація навчання і проблемне навчання.
3. Активне навчання.
4. Ділова гра як форма активного навчання.
5. Евристичні технології навчання.
6. Технологія знаково-контекстного навчання.
7. Інформаційні технології навчання.
8. Технології дистанційної освіти.

Рекомендована література:

1. Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець; Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.
2. Белова Е. К. Методологические основы дидактических технологий: учеб. / Е. К. Белова. – Х.: НТМТ, 2008. – 132 с.
3. Белова О. К. Педагогічні технології в сучасній освіті: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. інж.-пед. спец. / О. К. Белова, О. Е. Коваленко; Українська інженерно-педагогічна академія. – Х.: Контраст, 2008. – 148 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Зміст і сутність педагогічної діяльності: підручн. / О. Г. Романовський та ін. – Х.: НТУ «ХПІ», 2007. – 227 с.
6. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: монографія / І. І. Доброскок [та ін.]; уклад. О. І. Шапран; наук. ред. В. П. Коцур; Держ. вищ. навч. закл. «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди», Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – Переяслав-Хмельницький: Видавництво Карпук С. В., 2008. – 284 с.
7. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. / А. С. Нісімчук [та ін.]. – К.: Видавничий центр «Просвіта»: Пошуково-вид. агентство «Книга Пам'яті України», 2000. – 365 с.
8. Нісімчук А. С. Педагогічна технологія: підручник для підготовки бакалаврів / А. С. Нісімчук [та ін.]; Акад. пед. наук України, Від-ня педагогіки і психології вищ. шк. – К.: Четверта хвиля, 2003. – 163 с.
9. Нісімчук, А. С. Педагогічна технологія: підруч. для підготов. спеціалістів / А. С. Нісімчук [та ін.]; АПН України, Відділення педагогіки і психології вищої школи. – К.: Четверта хвиля, 2003. – 222 с.
10. Основи педагогічної техніки: підручн. / О. М. Бандурка, В. О. Тюріна, О. І. Федоренко. – Х.: ТИТУЛ, 2006. – 174 с.
11. Педагогіка вищої школи: підручн. / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волошук та ін.; за ред.: В. Г. Кремень, В. П. Андрущенко, В. І. Луговий. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 255 с.

12. Педагогічні технології. Досвід. Практика: довідник / Полтав. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників ім. М. В. Остроградського; ред. кол. П. І. Матвієнко [та ін.]. – Полтава: [б. в.], 1999. – 375 с.

13. Педагогічні технології: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / К. О. Вовк [та ін.]; ред. М. В. Гриньова; Полтавський держ. педагогічний ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава: [АСМІ], 2006. – 230 с.

14. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / С. О. Сисоєва [та ін.]; ред. С. О. Сисоєва; Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.

15. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології: навч. посібник / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов; АПН України, Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х. : Колегіум, 2005. – 224 с.

16. Сазоненко Г. С. Педагогічні технології: підручник / Г. С. Сазоненко. – К.: Шкільний світ, 2009. – 128 с.

17. Смолюк І. О. Педагогічні технології: дослідження соціально-особистісного аспекту / І. О. Смолюк. – Луцьк: Вежа, 1999. – 293 с.

18. Сучасні педагогічні технології: навч.-метод. посіб. / Кам'янець-Подільський держ. ун-т ; авт.-уклад. Е. І. Федорчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2006. – 212 с.

19. Харченко С. Я. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібник / С. Я. Харченко [и др.]; Науково-дослідний центр проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи АПН України і Луганського національного педагогічного ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 552 с.

20. Чепіль М. Педагогічні технології: навч. посібник / М. Чепіль, Н. Дудник; Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич: РВВ Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка, 2009. – 242 с.

21. Черняк С. Г. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / С. Г. Черняк. – К.: Академперіодика, 2014. – 230 с.

22. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання: курс лекцій / Н. В. Якса; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – 2-ге вид., доп. і переробл. – Житомир: [б. в.], 2005. – 251 с.

Тема семінарського заняття №3
«Вербальні та невербальні комунікації у вищій школі»
(2 години)

План

1. Поняття «комунікація». Види комунікацій у науково-освітньому просторі.
2. Форми і моделі професійних комунікацій у вищій школі.
3. Мовна культура викладача. Екстралінгвістичні і паралінгвістичні особливості міжособистісної взаємодії суб'єктів вищої школи.
4. Психологія міжособистісного спілкування науковців. Бар'єри взаєморозуміння в науковому середовищі.

Рекомендована література:

1. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2010. – 574 с.
2. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» – 2001. – 656 с.
3. Вилсон Г. Язык жестов – путь к успеху / Вилсон Г., Макклафлин К. – СПб.: Питер, 2000. – 224 с.
4. Панфилова А. П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности: учебное пособие / А. П. Панфилова. – СПб.: Знание, 2005. – 494 с.
5. Язык тела. Чтение мыслей на языке телодвижений / Н. Кмот; пер. с англ. Е. Кудряшовой. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 191 с.

Тема практичного заняття №4
**«Формування навиків емоційного контакту:
дидактична гра»**
(2 години)

План

1. Методи встановлення психологічного контакту в процесі професійного спілкування науковців.

2. Методи формування навичок ведення бесіди (ділової та неформальної) в науково-педагогічному середовищі.
3. Методи розв'язання конфліктів в системі «викладач-студент».

Рекомендована література:

1. Бекоева Д. Д. Практическая психология: учеб. пособие / Д. Д. Бекоева. – М.: Академия, 2009. – 192 с.
2. Рамендик Д. М. Психологический практикум: учебник / Д. М. Рамендик, О. В. Солонкина, С. П. Слаква. – М.: Академия, 2006. – 160 с.
3. Столяренко Л. Д. Основы психологии: практикум/ Л. Д. Столяренко. – 6 -е изд., доп. и перераб. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 704 с.
4. Сизанов А. Тесты и психологические игры. Ваш психологический портрет / А. Сизанов. – Минск: АСТ: Харвест, 2008. – 576 с.

Тема практичного заняття №5
**«Провідна модальність у комунікативній поведінці
науковця: дидактичний тренінг»**
(2 години)

План

1. Розширення можливостей встановлення контактів в професійному спілкуванні.
2. Розвиток здібностей до емпатії та невербального спілкування науковців.
3. Оволодіння навичками розуміння інших, подолання психологічних бар'єрів у спілкуванні.
4. Оволодіння навичками ефективного формування та розвиток навичок переконливої промови.
5. Розвиток навичок пошуку компромісів у наукових конфліктах.

Рекомендована література:

1. Андреев В. И. Конфликтология: Искусство спора, ведения переговоров и разрешения конфликтов / В. И. Андреев – Казань: «Скам», 2009. – 142 с.

2. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології / Ф. Бацевич. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 236 с.
3. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: Навч. посіб. / М. Й. Варій, В. Л. Ортинський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 376 с.
4. Сайтарли І. Л. Культура міжособистісних стосунків: Навч. посіб. / І. А. Сайтарли. – К.: Академвидав, 2007. – 240 с.
5. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації: Підручник / О. О. Селіванова. – Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю. А., 2011. – 350 с.

Тема практичного заняття № 6
«Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника»
(4 години)

План

1. Наукова українська мова на сучасному етапі.
2. Етапи розвитку та становлення наукової мови.
3. Поняття «науковий стиль мови», «науковий дискурс».
4. Мовленнєва системність наукового стилю і засоби її створення.
5. Різновиди наукового стилю, їх жанри.

Рекомендована література:

1. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі укр. мови: навч. посіб. / Ботвина Н. В. – К., 1996. – 192 с.
2. Зелінська Н. В. Сучасний науковий дискурс: парадокси розвитку / Зелінська Н. В. // Вісник Київськ. міжн. ун-ту. – 2004. – вип. 3. – С. 13–25.
3. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: навч. посіб. / Зоряна Мацюк, Ніна Станкевич. – 2-ге вид. – К.: Каравела, 2007. – 352 с.
4. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту / Коваль А. П. – К., 1970–306 с.
5. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посібн. з алгоритмічними приписами / Онуфрієнко Г. С. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.

6. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібн. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

7. Городенська К. Г. Синтаксична специфіка української наукової мови / Городенська К. Г. // Українська термінологія і сучасність : Зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 11–14.

Тема практичного заняття №7
**«Лексико-семантична компетентність
наукового мовлення правника»**
(4 години)

План

1. Особливості лексичного складу наукового мовлення.
2. Поняття терміна, ознаки, класифікація.
3. Особливості наголошування слів в українській науковій мові.

Рекомендована література:

1. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію / Артикуца Н. В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2457/artykuysa_osnovy_vchennyu.pdf?sequence=1> Загол. з екрана. – Мова укр.

2. Головащук С. І. Складні випадки наголошення: словник-довідник / Сергій Головащук. – К.: Либідь, 1995. – 191 с.

3. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: підручник / Зарицький М. С. – К.: ІВЦ Вид. «Політехніка»; ТОВ «Фірма «Періодика», 2004. – 128 с.

4. Михайлова О. Г. Українське наукове мовлення. Лексичні та граматичні особливості: навч. посіб. / Михайлова О. Г., Сидоренко А. А., Сухопар В. Ф. – Х.: ХДПУ, 2000. – 96с.

5. Селігей П. О. Питоме і чуже в термінології: симптоми та синдроми / Селігей П. О. // Вісник НАН України, 2007. – №9. – С. 20–28.

6. Симоненко Л. О. Нові підходи до розбудови української наукової термінології другої половини ХХ – початку ХХІ ст. / Симоненко Л. О. // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2005. – Вип. VI. – С. 21–26.

7. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять / Яцишин Н. П. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/51296/17-Yats%D1%83sh%D1%83n.pdf?sequence=1>> Загол. з екрана. – Мова укр.

Тема практичного заняття № 8
«Лексико-стилістична компетентність науковця»
(4 години, продовження)

План

1. Лексико-семантична і лексико-стилістична компетентність (тавтологія, плеоназм, кліше, мовні штампи, канцеляризми).
2. Типові лексичні помилки, спричинені мовними явищами синонімії, паронімії, омонімії та полісемії.
3. Науковий етикет та його мовні засоби.

Рекомендована література:

1. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію / Артикуца Н. В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2457/artukytsa_osnovu_vchennya.pdf?sequence=1> Загол. з екрана.
2. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: підручник / Зарицький М. С. – К.: ІВЦ Вид. «Політехніка»; ТОВ «Фірма «Періодика», 2004. – 128 с.
3. Михайлова О. Г. Українське наукове мовлення. Лексичні та граматичні особливості: навч. посіб. / Михайлова О. Г., Сидоренко А. А., Сухопар В. Ф. – Х.: ХДПУ, 2000. – 96 с.
4. Сербенська О. А. Культура усного мовлення: Практикум: навч. посіб. / Сербенська О. А. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 216 с.
5. Симоненко Л. О. Нові підходи до розбудови української наукової термінології другої половини ХХ – початку ХХІ ст. / Симоненко Л. О. // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2005. – Вип. VI. – С. 21–26.

6. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять / Яцишин Н. П. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/51296/17-Yats%D1%83sh%D1%83n.pdf?sequence=1>> Загол. з екрана. – Мова укр.

Тема практичного заняття №9
«Граматична компетентність науковця»
(4 години)

План

1. Основні різновиди мовних норм та їх застосування.
2. Варіанти відмінкових форм іменників.
3. Сполучення числівників з іменниками.
4. Особливості вживання дієприкметників і дієприкметникових словосполучень.
5. Уживання прийменникових конструкцій.

Рекомендована література:

1. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови: навч. посібник / Галина Волкотруб. – К.: МАУП, 2002. – 207 с.
2. Волощак М. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації (Друге доповнене видання) / Волощак Марія. – К.: Вид. центр «Промісвіта», 2003. – 160 с.
3. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання / Головащук С. І. – К.: Наукова думка, 2004. – 320 с.
4. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.
5. Пономарів О. Культура слова : мовностилістичні поради: навч. посіб. / Пономарів О. – посібник. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.
6. Семеног О. М. Культура наукової української мови: навч. посібн. / О. М. Семеног. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

7. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – 3-є вид., випр. – К.: Знання, 2006. – 367 с.

8. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням / Шевчук С. В., Клименко І. В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://westudents.com.ua/glavy/11327-334-osoblivost-redaguvannya-naukovogo-tekstu.html>>. – Загол. з екрана. – Мова укр.

Тема практичного заняття № 10
«Синтаксична компетентність науковця»
(4 години, продовження)

План

1. Синтаксичні особливості наукового мовлення.
2. Складні випадки синтаксичного керування.
3. Дієслівні форми на *-но*, *-то* та вимоги до їх уживання.
4. Двокомпонентні й трикомпонентні пасивні конструкції з дієсловом пасивного стану на *-ся*.
5. Уживання сполучників.

Рекомендована література:

1. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник / Білуха М. Т. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.

2. Вінніков В. А. Пам'ятка молодим вченим з написання наукових праць / Вінніков В. А. // Український радіологічний журнал. – 2009. – № 17. – С. 7–9.

3. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. В. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.

4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.

5. Семеног О. М. Культура наукової української мови: навч. посібн. / О. М. Семеног. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

6. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. / Сурмін Ю. – К.: НАДУ, 2008. – 184 с.

7. Чепіга І. П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ / Чепіга І. П. // Лінгвістичні студії. – Донецьк, 2002. – Вип. 10. – С. 157–161.

Тема практичного заняття № 11
«Культура мови юридичного наукового тексту»
(4 години)

План

1. Ознаки наукового тексту.
2. Властивості і структурно-сміслові компоненти наукових текстів.
3. Різновиди наукового тексту.
4. Композиція писемного наукового тексту.
5. Наукова стаття: функції, етапи підготовки, мовні засоби.

Рекомендована література:

1. Волкотруб Г. Й. Стилистика ділової мови: навч. посібник / Галина Волкотруб. – К.: МАУП, 2002. – 207 с.

2. Волощак М. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації (Друге доповнене видання) / Волощак Марія. – К.: Вид. центр «Прогрес», 2003. – 160 с.

3. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання / Головащук С. І. – К.: Наукова думка, 2004. – 320 с.

4. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.

5. Пономарів О. Культура слова : мовностилістичні поради: навч. посіб. / Пономарів О. – посібник. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.

6. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібн. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

7. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – 3-є вид., випр. – К.: Знання, 2006. – 367 с.

8. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням / Шевчук С. В., Клименко І. В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://westudents.com.ua/glavy/11327-334-osoblivost-redaguvannya-naukovogo-tekstu.html>>. – Загол. з екрана. – Мова укр.

Тема практичного заняття № 12

«Мовна компетентність науковця в підготовці тексту»

(4 години)

План

1. Поняття тексту, ознаки, головні одиниці тексту.
2. Семантична і структурна організація тексту.
3. Мовні засоби організації інформації наукового тексту.
4. Види наукових текстів їх характеристика.

Рекомендована література:

1. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник / Білуха М. Т. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.

2. Вінніков В. А. Пам'ятка молодим вченим з написання наукових праць / Вінніков В. А. // Український радіологічний журнал. – 2009. – № 17. – С. 7–9.

3. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. В. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.

4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.

5. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібн. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

6. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. / Сурмін Ю. – К.: НАДУ, 2008. – 184 с.

7. Чепіга І. П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ / Чепіга І. П. // Лінгвістичні студії. – Донецьк, 2002. – Вип. 10. – С. 157–161.

Тема практичного заняття № 13
«Мовна культура наукового тексту»
(4 години, продовження)

План

1. Орфографічна і пунктуаційна компетентність.
2. Цитата як дослівно переданий уривок тексту.
3. Засоби зв'язку між компонентами складного синтаксичного цілого.
4. Структурні типи складного синтаксичного цілого.

Рекомендована література:

1. ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [На заміну ДСТУ 3582–97; чинний від 2013–08–22]. – Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. – 15 с.

2. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. – 3-є вид., перероб. і доповн. / Пономарів О. Д. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.

3. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с

4. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібн. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

5. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. – К.: Наук. думка, 2012. – 288 с.

Тема практичного заняття № 14
«Редагування наукового тексту»
(4 години)

План

1. Особливості редагування наукового тексту.
2. Види редагувань, вимоги до редагування наукового тексту.
3. Найпоширеніші синтаксичні помилки у наукових текстах та способи їх уникнення.

Рекомендована література:

1. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.

2. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібн. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням / Шевчук С. В., Клименко І. В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://westudents.com.ua/glavy/11327-334-osoblivost-redaguvannya-naukovogo-tekstu.html>>. – Загол. з екрана. – Мова укр.

Тема практичного заняття № 15
«Особливості перекладу наукових текстів»
(4 години)

План

1. Суть і види перекладу.
2. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою.

3. Переклад термінів.
4. Помилки перекладу комп'ютерного тексту.
5. Особливості перекладу конструкцій з прийменниками по, при, для, на, сталих виразів.
6. Переклад словосполук з дієприкметниками та похідними від них прикметниками, пасивних та активних дієприкметників минулого часу.

Рекомендована література:

1. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.
2. Типові помилки під час перекладання наукових текстів українською. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oplib.ru/random/view/927682>. – Заг. з екрана. – Мова укр.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням / Шевчук С. В., Клименко І. В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/11327-334-osoblivost-redaguvannya-naukovogo-tekstu.html>. – Загол. з екрана. – Мова укр.

Тема семінарського заняття № 16 **«Методи наукового пізнання. Філософський рівень методології»** *(2 години)*

План

1. Поняття методу. Методи наукового пізнання: вимоги та ознаки.
2. Класифікація методів наукового пізнання: критерії та особливості.
3. Методи наукового пізнання філософського рівня.

Рекомендована література:

1. Гордієнко С. Г. Молодому науковцю коротко про необхідне: науково-практичний посібник / Гордієнко С. Г. – К.: КНТ, 2007. – 92 с.

2. Грабченко А. І. Методи наукових досліджень: навчальний посібник / Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. – Х.: НТУ «ХП», 2009. – 142 с.

3. Данильян О. Г. Методи правового дослідження / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2017. – Т. 2 : Філософія права / редкол. : С. І. Максимов (голова) та ін. – С. 456–459.

4. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків: Право, 2017. – 448 с.

5. Дзєбань А. П. Общеметодологические и эвристические аспекты современных цивилистических исследований / А. П. Дзєбань, В. Л. Яроцкий // Методология исследования проблем цивилистики: сб. ст. посвящ. памяти проф. А. А. Пушкина / под ред. Ю. М. Жорнокуя и С. А. Слипченко. – Х.: Право, 2017. – С. 176–205.

6. Дзьобань О. П. Герменевтичний метод у сучасних цивілістичних дослідженнях: до питання про доцільність застосування / О. П. Дзьобань, В. Л. Яроцький // Інформація і право. – К., 2017. – №2 (21). – С. 5–12.

7. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОППО, 2005. – 201 с.

8. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Ковальчук В. В. – К.: «Слово», 2009. – 240 с.

9. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів та ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

10. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.

11. Лудченко А. А. Основы научных исследований: учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Прима; под ред. А. А. Лудченко. – К.: Знання, 2000. – 114 с.

12. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Львів: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.

13. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навч. посібник / Романчиков В. І. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2007. – 254 с.

14. Сабитов Р. А. Основы научных исследований: учебное пособие / Сабитов Р. А. – Челябинск, 2002. – 138 с.

15. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Сидоренко В. К., Дмитренко П. К. – К., 2000. – 260 с.

16. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень / Стеченко Д. М., Чмир О. С. – К.: Знання, 2005. – 309 с.

17. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / Філіпенко А. С. – К.: Академвидав, 2004. – 207 с.

18. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г. С. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

19. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. – 6-е видання, перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2011. – 311 с.

Тема семінарського заняття № 17
«Загальнонауковий рівень методології»
(2 години)

План

1. Методи емпіричного дослідження: спостереження, експеримент, описання, порівняння.

2. Загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, формалізація, ідеалізація, аналогія, моделювання, абстрагування, узагальнення.

3. Евристичні методи наукового дослідження: інтуїція, методи індивідуального та колективного стимулювання мислительного процесу.

Рекомендована література:

1. Гордієнко С. Г. Молодому науковцю коротко про необхідне: науково-практичний посібник / Гордієнко С. Г. – К.: КНТ, 2007. – 92 с.

2. Грабченко А. І. Методи наукових досліджень: навчальний посібник / Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. – Х.: НТУ «ХПШ», 2009. – 142 с.
3. Данильян О. Г. Методи правового дослідження / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2017. – Т. 2 : Філософія права / редкол. : С. І. Максимов (голова) та ін. – С. 456–459.
4. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків: Право, 2017. – 448 с.
5. Дзєбань А. П. Общеметодологические и эвристические аспекты современных цивилистических исследований / А. П. Дзєбань, В. Л. Яроцкий // Методология исследования проблем цивилистики: сб. ст. посвящ. памяти проф. А. А. Пушкина / под ред. Ю. М. Жорнокуя и С. А. Слипченко. – Х.: Право, 2017. – С. 176–205.
6. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОППО, 2005. – 201 с.
7. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Ковальчук В. В. – К.: «Слово», 2009. – 240 с.
8. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів та ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
9. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.
10. Лудченко А. А. Основы научных исследований: учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак; под ред. А. А. Лудченко. – К.: Знання, 2000. – 114 с.
11. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Львів: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
12. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навч. посібник / Романчиков В. І. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2007. – 254 с.
13. Сабитов Р. А. Основы научных исследований: учебное пособие / Сабитов Р. А. – Челябинск, 2002. – 138 с.
14. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Сидоренко В. К., Дмитренко П. К. – К., 2000. – 260 с.

15. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень / Стеченко Д. М., Чмир О. С. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
16. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / Філіпенко А. С. – К.: Академвидав, 2004. – 207 с.
17. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г. С. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
18. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. – 6-е видання, перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2011. – 311 с.

Тема семінарського заняття № 18
«Рівень спеціальних методів»
(2 години)

План

1. Відносна самостійність застосування спеціальних (специфічних) методів наукового пізнання.
2. Метод конкретно-соціологічних досліджень.
3. Статистично-математичні методи у правових дослідженнях.
4. Евристичний потенціал порівняльно-правового методу в дослідженні правової реальності.

Рекомендована література:

1. Данильян О. Г. Методи правового дослідження / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2017. – Т. 2 : Філософія права / редкол. : С. І. Максимов (голова) та ін. – С. 456–459.
2. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків: Право, 2017. – 448 с.
3. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОППЮ, 2005. – 201 с.
4. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Ковальчук В. В. – К.: «Слово», 2009. – 240 с.

5. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів та ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
6. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.
7. Лудченко А. А. Основы научных исследований: учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак; под ред. А. А. Лудченко. – К.: Знання, 2000. – 114 с.
8. Марцин В. С. Основы научных исследований: навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Львів: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
9. Романчиков В. І. Основы научных исследований: навч. посібник / Романчиков В. І. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2007. – 254 с.
10. Сабитов Р. А. Основы научных исследований: учебное пособие / Сабитов Р. А. – Челябинск, 2002. – 138 с.
11. Сидоренко В. К. Основы научных исследований: навчальний посібник / Сидоренко В. К., Дмитренко П. К. – К., 2000. – 260 с.
12. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень / Стеченко Д. М., Чмир О. С. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
13. Філіпенко А. С. Основы научных исследований: конспект лекцій / Філіпенко А. С. – К.: Академвидав, 2004. – 207 с.
14. Цехмістрова Г. С. Основы научных исследований: навчальний посібник / Цехмістрова Г. С. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
15. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. – 6-е видання, перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2011. – 311 с.

Тема семінарського заняття № 19
«Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень»
(2 години)

План

1. Поняття методологічного підходу. Класичні методологічні підходи: історичний, термінологічний.

2. Системний підхід як один із головних напрямків міждисциплінарної методології наукового пізнання.
3. Структурно-функціональний підхід: сутність та основні положення.
4. Синергетичний підхід як методологічна орієнтація в дослідженні відкритих нелінійних систем, що самоорганізуються.

Рекомендована література:

1. Данильян О. Г. Методи правового дослідження / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2017. – Т. 2 : Філософія права / редкол. : С. І. Максимов (голова) та ін. – С. 456–459.
2. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків: Право, 2017. – 448 с.
3. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОПППО, 2005. – 201 с.
4. Гордієнко С. Г. Молодому науковцю коротко про необхідне: науково-практичний посібник / Гордієнко С. Г. – К.: КНТ, 2007. – 92 с.
5. Грабченко А. І. Методи наукових досліджень: навчальний посібник / Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. – Х.: НТУ «ХПІ», 2009. – 142 с.
6. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОПППО, 2005. – 201 с.
7. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Ковальчук В. В. – К.: «Слово», 2009. – 240 с.
8. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів та ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
9. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.

10. Лудченко А. А. Основы научных исследований: учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак; под ред. А. А. Лудченко. – К.: Знання, 2000. – 114 с.

11. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Львів: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.

12. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навч. посібник / Романчиков В. І. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2007. – 254 с.

13. Сабитов Р. А. Основы научных исследований: учебное пособие / Сабитов Р. А. – Челябинск, 2002. – 138 с.

14. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Сидоренко В. К., Дмитренко П. К. – К., 2000. – 260 с.

15. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень / Стеченко Д. М., Чмир О. С. – К.: Знання, 2005. – 309 с.

16. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / Філіпенко А. С. – К.: Академвидав, 2004. – 207 с.

17. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г. С. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема семінарського заняття №20
«Логіка наукового дослідження і його етапи»
(2 години)

План

1. Логіка наукового дослідження як послідовність реалізації основних форм наукового пізнання.

2. Наукова проблема. Фактори впливу на спосіб постановки й вирішення проблеми. Види проблем.

3. Наукова гіпотеза. Структура гіпотези. Вимоги до наукової гіпотези.

4. Доказ гіпотези. Основні елементи доказу: теза, аргумент, демонстрація. Взаємозв'язок між основними елементами доказу.

5. Концепція та теорія як найрозвиненіші форми наукового пізнання.

Рекомендована література:

1. Гордієнко С. Г. Молодому науковцю коротко про необхідне: науково-практичний посібник / Гордієнко С. Г. – К.: КНТ, 2007. – 92 с.
2. Грабченко А. І. Методи наукових досліджень: навчальний посібник / Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. – Х.: НТУ «ХПІ», 2009. – 142 с.
3. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків: Право, 2017. – 448 с.
4. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОПППО, 2005. – 201 с.
5. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОПППО, 2005. – 201 с.
6. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Ковальчук В. В. – К.: «Слово», 2009. – 240 с.
7. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів та ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
8. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.
9. Лудченко А. А. Основи научных исследований: учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак; под ред. А. А. Лудченко. – К.: Знання, 2000. – 114 с.
10. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Львів: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
11. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навч. посібник / Романчиков В. І. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2007. – 254 с.
12. Сабитов Р. А. Основи научных исследований: учебное пособие / Сабитов Р. А. – Челябинск, 2002. – 138 с.
13. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Сидоренко В. К., Дмитренко П. К. – К., 2000. – 260 с.

14. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень / Стеченко Д. М., Чмир О. С. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
15. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / Філіпенко А. С. – К.: Академвидав, 2004. – 207 с.
16. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г. С. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Література до першого розділу

1. Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець; Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – 198 с.
2. Бекоева Д. Д. Практическая психология: учеб. пособие / Д. Д. Бекоева. – М.: Академия, 2009. – 192 с.
3. Белова Е. К. Методологические основы дидактических технологий: учеб. / Е. К. Белова. – Х.: НТМТ, 2008. – 132 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Забезпечення якості освіти: теорія та практика: монографія / В. М. Гончаров та ін. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2011. – 299 с.
6. Звонников В. И. Контроль качества обучения: компетентностный подход: учебник / В. И. Звонников, М. Б. Чельшкова – М.: Логос, 2009. – 272 с.
7. Зміст і сутність педагогічної діяльності: підручн. / О. Г. Романовський та ін. – Х.: НТУ «ХП», 2007. – 227 с.
8. Климова Г. П. Образование в контексте цивилизационного развития: монография / Г. П. Климова. – Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук М. Н., 2007. – 248 с.
9. Концептуальні засади забезпечення інноваційної політики України: монографія / Д. В. Задихайло, Г. П. Клімова, Л. С. Шевченко та ін.; за ред. Д. В. Задихайло. – Х.: Право, 2014. – 464 с.
10. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін.; за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. – Х.: Право, 2015. – 452 с.
11. Методологические основы и концепции обучения: учеб. пособ. / Б. Н. Юдин и др. – Одесса: Букаев, 2012. – 156 с.
12. Основи педагогічної техніки: підручн. / О. М. Бандурка, В. О. Тюріна, О. І. Федоренко. – Х.: ТИТУЛ, 2006. – 174 с.

13. Педагогіка вищої школи: підручн. / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.; за ред.: В. Г. Кремень, В. П. Андрущенко, В. І. Луговий. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 255 с.
14. Педагогіка вищої школи: словник-довідник. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2007. – 403 с.
15. Скиба М. Є. Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти: монографія / М. Є. Скиба. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 219 с.
16. Стефановская Т. А. Технология обучения педагогике в вузе: учеб. / Т. А. Стефановская – М.: Совершенство, 2010. – 267 с.
17. Фокин С. Ю. Преподавание и воспитание в высшей школе: учеб. / С. Ю. Фокин. – М.: Академия, 2013. – 215 с.
18. Формування інноваційної культури в українських університетах: навч. посіб. / За ред.: М. Я. Качмар. – Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2011. – 121 с.
19. Чепіль М. Педагогічні технології: навч. посібник / М. Чепіль, Н. Дудник; Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич: РВВ Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка, 2009. – 242 с.
20. Черняк С. Г. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / С. Г. Черняк. – К.: Академперіодика, 2014. – 230 с.

Література до другого розділу

1. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі укр. мови: навч. посіб. – Київ, 1996. – 192 с.
2. Волощак Марія. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації (Друге доповнене видання). – К.: Вид. центр «Просвіта», 2003. – 160 с.
3. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. – Київ : Наукова думка, 2004. – 320 с.
4. ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [На заміну ДСТУ 3582–

97 ; чинний від 2013–08–22]. – Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. – 15 с.

5. Мова і час: розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови. – Київ : Наук. думка, 1977. – 237 с.

6. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посібн. з алгоритмічними приписами. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.

7. Пономарів О. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посіб. – посібник. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.

8. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посібн. / О. М. Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

9. Словник синонімів української мови: У 2-х т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук, Г. Н. Горюшина, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України й Інститут української мови НАН України. – К.: Наук. думка, 2001. – 1026 с.

10. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України; ред. О. А. Дітель. – К.: Наук. думка, 2002. – 236 с.

11. Чак Є. Складні випадки правопису та слововживання / Євгенія Чак. – Київ : А. С. К., 1998. – 272 с.

Література до третього розділу

1. Гордієнко С. Г. Молодому науковцю коротко про необхідне: науково-практичний посібник / Гордієнко С. Г. – К.: КНТ, 2007. – 92 с.

2. Грабченко А. І. Методи наукових досліджень: навчальний посібник / Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. – Х.: НТУ «ХП», 2009. – 142 с.

3. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків: Право, 2017. – 448 с.

4. Дзьобань О. П. Методи правового дослідження / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2017. – Т. 2 : Філософія права / редкол. : С. І. Максимов (голова) та ін. – С. 456–459.

5. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: навчальний посібник / Клепко С. Ф. – Полтава: ПОППО, 2005. – 201 с.
6. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / Ковальчук В. В. – К.: «Слово», 2009. – 240 с.
7. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів та ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
8. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.
9. Лудченко А. А. Основы научных исследований: учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак; под ред. А. А. Лудченко. – К.: Знання, 2000. – 114 с.
10. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Львів: Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
11. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навч. посібник / Романчиков В. І. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2007. – 254 с.
12. Сабитов Р. А. Основы научных исследований: учебное пособие / Сабитов Р. А. – Челябинск, 2002. – 138 с.
13. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Сидоренко В. К., Дмитренко П. К. – К., 2000. – 260 с.
14. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень / Стеченко Д. М., Чмир О. С. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
15. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / Філіпенко А. С. – К.: Академвидав, 2004. – 207 с.
16. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Цехмістрова Г. С. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
17. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. – 6-е видання, перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2011. – 311 с.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Напрямок підготовки	Характеристика навчальної дисципліни
		аспірантура
Кількість кредитів – 8	Підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії	Обов'язкова
Індивідуальне науково-дослідне завдання не передбачено		Рік підготовки: перший, другий
Загальна кількість годин – 240		
Загальний розподіл годин: аудиторних – 120 год. самостійної роботи – 120 год.		
	Освітньо-науковий рівень: доктор філософії	Лекції: 70 год.
		Практичні заняття : 50 год.
		Самостійна робота : 120 год.
		Вид контролю: залік, іспит

ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

- підготовка до практичних занять;
- самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань;
- робота з інформаційними ресурсами;
- підготовка до розгляду практичних дослідницьких завдань;
- підготовка до презентації результатів наукових досліджень;

- підготовка до заліку згідно з переліком розроблених кафедрами питань.
- підготовка до іспиту згідно з переліком розроблених кафедрами питань.

ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ:

- лекції;
- практичні заняття;
- виконання індивідуальних пошукових завдань.

Критерії оцінювання знань для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)

1. **Організація поточного контролю.** Оцінювання знань аспірантів з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК).

Загальним об'єктом оцінювання знань аспірантів є відповідні частини навчальної програми дисципліни, засвоєння яких перевіряється під час ПК.

Завданням ПК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, здатності осмислити зміст окремих тем чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні дослідницьких завдань.

Об'єктами ПК знань аспірантів є: систематичність та активність роботи на лекціях, семінарських заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, активність та рівень знань при обговоренні питань), виконання контрольних завдань, інші форми робіт.

Оцінювання результатів ПК здійснюється викладачем наприкінці вивчення навчальної дисципліни.

2. Критеріями оцінювання ПК є:

а) активність та рівень знань під час обговорення питань семінарських занять, відвідування відповідних форм навчального процесу, самостійне вивчення окремих тем чи питань, інші форми робіт (від 0–10 балів);

б) оцінка за контрольні роботи, які проводяться в процесі вивчення кожного розділу дисципліни (від 0–5 балів за кожную роботу). Конкретний перелік питань до письмової контрольної роботи, порядок і час її виконання, критерії оцінювання визначає викладач кафедри й доводить до відома аспірантів на початку навчального семестру.

Підсумковий бал за результатами ПК оформляється перед екзаменаційною сесією.

Загальна максимальна кількість балів за ПК становить 40 балів за результатами 2–3-го семестрів.

Мінімальна кількість балів за ПК, яка є допуском до складання екзамену, – 25 балів.

У разі невиконання завдань ПК (тобто отримання менше ніж 25 балів) з об'єктивних причин аспіранти мають право з дозволу викладача скласти їх до екзаменаційної сесії. Час та порядок складання визначає викладач.

3. Підсумкове оцінювання рівня знань аспірантів з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» здійснюється на основі результатів поточного ПК та підсумкового контролю знань аспірантів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Завдання, що виносяться на ПКЗ, оцінюються від 0 до 60 балів.

ПКЗ з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» проводиться у формі іспиту з основних питань, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати здобуті знання з сучасними соціальними і правовими проблемами та дослідницькими завданнями.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють увесь зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, послідовність і час їх складання, визначають викладачі кафедри та повідомляють аспірантам на початку навчального семестру.

Екзаменаційний білет містить три питання з третього розділу дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень». Відповідь на кожне питання оцінюється від 0 до 20 балів.

**Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни
виставляється відповідно до такої шкали:**

Бали	Вимоги до знань, умінь і навичок
90–100 «відмінно» A	Аспірант має всебічні системні і глибокі знання в галузі організації та методології наукових досліджень в межах вимог навчальної програми, уміє формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією творчої діяльності, уміє застосовувати отриманні знання при вирішенні професійних завдань.
80–89 «дуже добре» B	Аспірант добре володіє вивченим матеріалом з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» в межах вимог навчальної програми, намагається формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією наукового пізнання, уміє застосовувати отриманні знання при вирішенні професійних завдань. Водночас відповідь має певні неточності.
70–79 «добре» C	Аспірант виявляє знання в галузі організації та методології наукових досліджень в межах вимог навчальної програми. Робить спроби формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань. Уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за зразком. Водночас відповідь є недостатньо осмисленою, має помилки й неточності.
60–69 «задовільно» E	Аспірант відтворює частину навчального матеріалу з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» і виявляє здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь його має суттєві помилки.
59 і менше балів «незадовільно» FX	Аспірант відтворює незначну частину навчального матеріалу, виявляє слабку здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь має суттєві помилки та прогалини

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

1. Особливості вищої освіти як соціального інституту: мета, напрями та завдання діяльності.
2. Дидактика як теорія навчання.
3. Закономірності та принципи навчання у вищій школі.
4. Методи навчання: поняття та основні підходи до їх класифікації.
5. Модель викладання у вищій школі: сутність та її детермінанти.
6. Педагогічна майстерність викладача вищої школи.
7. Методика розробки навчального курсу.
8. Оцінювання компетентностей: сутність, вимоги та функції.
9. Система науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі.
10. Форми організації навчального процесу у вищій школі.
11. Сутність і зміст педагогічних технологій.
12. Інтенсифікація навчання і проблемне навчання: сутність і зміст.
13. Активне навчання як педагогічна технологія.
14. Ділова гра як форма активного навчання.
15. Евристичні технології навчання.
16. Інформаційні технології навчання.
17. Технології дистанційної освіти.
18. Основи педагогічного контролю у вищій школі.
19. Організація науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ.
20. Проблеми розбудови безперервної юридичної освіти.
21. Поняття «комунікація». Види комунікацій у науково-освітньому просторі. Форми і моделі професійних комунікацій у вищій школі.
22. Мовна культура викладача. Екстралінгвістичні і паралінгвістичні особливості міжособистісної взаємодії суб'єктів вищої школи.
23. Психологія міжособистісного спілкування науковців. Бар'єри взаєморозуміння в науковому середовищі.

24. Сутність, причини, та види комунікативних конфліктів.
25. Особливості протікання комунікативних конфліктів в науковому середовищі.
26. Комунікативні конфлікти в системі «викладач-студент».
27. Стратегія і тактика вирішення конфліктів у науково-педагогічному середовищі.
28. Методи встановлення психологічного контакту в процесі професійного спілкування науковців.
29. Методи формування навичок ведення бесіди (ділової та неформальної) в науково-педагогічному середовищі.
30. Методи розв'язання конфліктів в системі «викладач-студент».
31. Наукова мова, її формування та розвиток.
32. Науковий стиль української мови, його сутність та особливості.
33. Мовленнєва системність наукового стилю і засоби її створення.
34. Науковий стиль, його підстили та жанрові різновиди.
35. Наукові праці: види, сутність, відмінності.
36. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання посилань.
37. Лексика наукового мовлення.
38. Морфологія наукового мовлення.
39. Сучасна українська лексикографія.
40. Стаття як самостійний науковий твір: вимоги, мовні засоби.
41. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці, мовні засоби.
42. Особливості усного наукового мовлення та етикету.
43. Особливості писемного наукового мовлення.
44. Науковий виступ: види, особливості, мовна вправність.
45. Текст як основна форма вияву комунікативної сутності мови.
46. Мовні засоби організації інформації наукового тексту (функції смислових відношень між елементами інформації).
47. Мовні засоби організації інформації наукового тексту (лексичні засоби для поєднання інформації).
48. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки.

49. Орфографічна та пунктуаційна компетентність.
50. Засоби зв'язку між компонентами складного синтаксичного цілого.
51. Уживання прийменників у науковому тексті.
52. Уживання сполучників у науковому тексті.
53. Цитування, вимоги до нього.
54. Текст: поняття, ознаки, семантична і структурна організація тексту.
55. Редагування наукового тексту, типові мовні помилки.
56. Особливості перекладу наукового тексту українською мовою.
57. Особливості перекладу українською конструкцій з прийменниками по, при, для, на.
58. Безособові форми на -но, – то та вимоги до їх уживання.
59. Двокомпонентні й трикомпонентні пасивні конструкції з дієсловом пасивного стану на -ся.
60. Вимоги до вживання словосполук з дієприкметниками та похідними від них прикметниками, пасивних та активних дієприкметників минулого часу.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

1. Наука як соціокультурний феномен. Принципи та функції науки.
2. Априорно-раціоналістична та емпірико-інтуїціоністська епістемологічні парадигми науки.
3. Принципи наукового пізнання: об'єктивності, системності, єдності аналізу й синтезу, єдності історичного й логічного, сходження від абстрактного до конкретного.
4. Сутність та особливості наукової революції. Наукові революції в історії науки.
5. Основні етапи розвитку науки (класичний, некласичний, постнекласичний) та їх характеристика.
6. Проблема знання у філософії й науці. Різновиди знань: повсякденне, практичне, емпіричне, априорне.
7. Проблема демаркації науки Карла Поппера.
8. Концепція дослідницьких програм Імре Лакатоса.
9. Концепція науки Томаса Куна.
10. Посткритичний раціоналізм Майкла Полані.
11. Епістемологічний анархізм Пола Фейєрабенда.
12. Історичні та ідейні передумови постмодернізму в науці.
13. Основні характерні риси науки постмодерну: деконструктивність, різномність, граматологічність, нарративізм.
14. Діалектика традицій і новацій у розвитку науки.
15. Основні сутнісні риси сучасних наукових та методологічних новацій: абдукції, атракції, біфуркації, кейс-стаді, куматоїду.
16. Свобода наукового пізнання і соціальна відповідальність ученого.
17. Складність і гетерогенність науки. Наука як система знань.
18. Складність і гетерогенність науки. Наука як особливий вид діяльності.

19. Складність і гетерогенність науки. Наука як соціальний інститут.

20. Інституційна організація науки: основні історичні етапи.

21. Рівні наукового пізнання: емпіричний, теоретичний, метатеоретичний. Взаємодія емпіричного й теоретичного рівнів наукового пізнання.

22. Поняття методу. Основні вимоги до наукових методів. Класифікація методів наукового пізнання.

23. Філософський рівень методології: архетип теоретичного мислення, парадигма, рефлексія, картина світу.

24. Емпіричні методи наукового дослідження: спостереження, експеримент методи описання й порівняння емпіричних даних.

25. Аналіз і синтез як загальнологічні методи та особливості їх застосування у правових дослідженнях.

26. Індукція й дедукція як загальнологічні методи та особливості їх застосування у правових дослідженнях.

27. Абстрагування, узагальнення й аналогія як загальнологічні методи та особливості їх застосування у правових дослідженнях.

28. Ідеалізація й формалізація як загальнологічні методи (моделювання) та особливості їх застосування у правових дослідженнях.

29. Моделювання як загальнонауковий метод та особливості його застосування у правових дослідженнях.

30. Евристичні методи: інтуїція, метод експертних оцінок, уявний експеримент.

31. Спеціально-юридичні (специфічні) методи наукового пізнання: метод соціально-правового експерименту, порівняльно-правовий метод.

32. Спеціально-юридичні (специфічні) методи наукового пізнання: формально-юридичний (нормативно-догматичний); логіко-юридичний, метод альтернатив.

33. Класичні методологічні підходи, що застосовуються у наукових дослідженнях: історичний, термінологічний.

34. Системний підхід у наукових дослідженнях: принципи, основні положення та завдання.

35. Некласичні (сучасні) методологічні підходи: антропологічний, аксіологічний, феноменологічний.

36. Герменевтичний підхід. Евристичний потенціал герменевтики у правових дослідженнях.

37. Синергетичний підхід як неklasична методологічна орієнтація у дослідженні відкритих нелінійних систем, що самоорганізуються.

38. Логіка наукового дослідження та його етапи. Факт і проблема як форми наукового пізнання. Проблемна ситуація.

39. Логіка наукового дослідження та його етапи. Гіпотеза у науковому дослідженні. Види гіпотез та способи їх перевірки.

40. Доказ гіпотези: структура та вимоги. Взаємозв'язок між основними елементами доказу.

41. Підготовка докторів філософії та докторів наук в Україні: загальні положення.

42. Основні вимоги до наукового дослідження.

43. Наукові публікації: поняття, функції, класифікація.

44. Наукова стаття як вид наукової публікації: різновиди, вимоги, структура.

45. Монографія як вид наукової публікації: різновиди, вимоги, структура.

46. Наукові доповіді й тези наукових доповідей і повідомлень: основні вимоги.

47. Показники цитованості науковця: різновиди й особливості.

48. Наукометричні бази даних: сутність, різновиди, особливості.

49. Науковий текст та його різновиди: оглядовий, методологічний, емпірико-фактологічний, теоретичний, пояснювальний.

50. Основні методологічні вимоги до наукового тексту.

51. Документальні джерела інформації. Поняття, властивості та функції документу.

52. Класифікація документів. Критерії класифікації: знакова природа, конструктивна форма, періодичність.

53. Довідкові та навчальні документи: сутність, призначення, різновиди.

54. Бібліографічний пошук за темою дослідження. Система бібліотечних каталогів та їх використання при підготовці наукового дослідження.

55. Основні напрямки використання Інтернет-ресурсів при пошуку наукової інформації. Пошукові системи мережі Інтернет.

56. Загальна характеристика дисертації на здобуття наукового ступеня: структура та формальні вимоги.

57. Загальна характеристика автореферату дисертації на здобуття наукового ступеня: структура та формальні вимоги.

58. Особливості мови та стилю дисертації. Форми посилання в дисертації. Вимоги до оформлення списку літератури.

59. Вимоги нормативних документів до порядку розгляду й захисту дисертаційних робіт у спеціалізованих вчених радах.

60. Затвердження рішення спеціалізованої вченої рад Міністерством освіти і науки України: документи, процедури, контроль, експертиза тощо.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до підготовки контрольної роботи з дисципліни

«Організація та методологія наукових досліджень»

1. Загальні положення

Для підвищення теоретичного й методологічного рівня підготовки докторів філософії, забезпечення більш ефективного формування в них наукового світогляду та більш широкого ознайомлення з проблемами сучасної фундаментальної науки, програмою навчальної дисципліни передбачено виконання контрольних робіт, які виконують аспіранти й подають на кафедри соціології та політології (розділ 1), культурології (розділ 2) та філософії (розділ 3) для рецензування й попереднього оцінювання професорсько-викладацьким складом.

Остаточна оцінка виставляється після співбесіди викладача із аспірантом. Контрольні завдання, якість виконання яких визнана рецензентом незадовільною, повертаються аспіранту із зауваженнями для доопрацювання й повторно подаються на відповідну кафедру.

Написання контрольної роботи є обов'язковим елементом поглибленої підготовки доктора філософії з тем кожного змістовного модуля. Завдання роботи полягає у самостійному опрацюванні літератури з однієї із запропонованих тем і в оформленні результатів цієї роботи.

Контрольна робота має відображати наукову та дослідницьку компетентність здобувача, його знання, навички, уміння й виступає формою залучення автора до специфіки теоретичної наукової праці.

Компілятивність контрольної роботи не виключає необхідності бути цілісною, завершеною за певною структурою працею, де автору необхідно показати вміння послідовно, логічно викладати зміст поставленої проблеми. Окрім цього, повинно мати місце і творче осмислення, інтерпретація, тлумачення останньої, її хоча б часткове узагальнення, розв'язання як науково значущого завдання.

У контрольній роботі автор повинен продемонструвати власну дослідницьку культуру, знання основних положень як класичної, так і сучасної літератури з конкретного досліджуваного питання, а також уміння захищати власні судження й умовиводи, викладені в основних положеннях своєї роботи.

2. Структура контрольної роботи

Структура контрольної роботи з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» традиційна: вступ, основна частина, висновок.

У *вступі* зазначаються найосновніші положення актуальності проблеми та її значущості. Вступ повинен бути коротким, лаконічним (1–2 абзаци) і переконливим.

В *основній частині* розкривається сама тема роботи. Відповіді на кожне питання повинні містити обґрунтовану й аргументовану інформацію та викладення власного ставлення до сформульованих питань (проблем).

У *висновках* підбиваються підсумки роботи. Висновки повинні бути самостійними, стислими й змістовними і відображати уміння автора формулювати наукові судження й умовиводи відповідно до виконуваного наукового завдання.

Завершує контрольну роботу список використаної літератури.

Обсяг контрольної роботи має становити 5–7 сторінок структурованого тексту, надрукованого на аркушах формату А4 шрифтом Times New Roman 14 pt через 1,5 інтервала. Поля: зверху – 2 см, знизу – 2 см, справа – 1,5 см, зліва – 2,5 см, абзац – 1,25 см.

Зміст роботи має базуватися на матеріалі декількох літературних джерел з аналізом стану проблеми.

3. Вимоги до оформлення контрольної роботи

Як і будь-яка дослідницька робота, контрольна робота має бути правильно оформлена (повинен містити точність цитування, адекватність переказу точки зору того чи іншого автора, його поглядів, ідей, висунених проблем і положень, достовірність посилань).

До її оформлення висуваються такі вимоги:

а) перша сторінка (без номера) відводиться для титульного аркуша і не входить у загальну кількість сторінок (зразок подається в *додатку*);

б) нумерація сторінок розпочинається з другої сторінки тексту контрольної роботи та послідовним викладенням матеріалу відповід-

но до поставленого завдання. Завершують контрольну роботу загальні власні висновки автора, яких він дійшов у процесі роботи над темою;

в) список використаної літератури й цитується, складається або відповідно до порядку її використання, або в алфавітному порядку.

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел, який наводиться в контрольній роботі, можна знайти в ДСТУ «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра філософії

**Контрольна робота на тему:
«РОЗВИТОК НАУКИ ЯК ЗАКОНОМІРНИЙ ПРОЦЕС»**

Виконав:
аспірант кафедри цивільного
права №2
Герасименко Петро Васильович

Харків – 2018

Структура навчальної дисципліни

№ пор.	Тема	Усього годин	У тому числі:		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
РОЗДІЛ I – 80 год.					
15.	Вища освіта як соціальний інститут	4	2	0	2
16.	Особливості викладання у вищій школі	4	2	0	2
17.	Методика розробки навчального курсу й оцінювання якості компетентностей студентів	6	2	0	4
18.	Методична документація в системі науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі	6	2	0	4
19.	Форми організації навчального процесу у вищій школі	4	2	0	2
20.	Викладання у вищій школі	4	0	2	2
21.	Активні та інноваційні способи навчання	6	4	0	2
22.	Основи педагогічного контролю у вищій школі	4	2	0	2
23.	Організація науково-дослідної роботи студентів у вузі	4	2	0	2
24.	Проблеми розбудови безперервної юридичної освіти	4	2	0	2
25.	Педагогічні технології	4	0	2	2
26.	Психологічні основи професійних комунікацій в науково-педагогічному середовищі	4	2	0	2
27.	Науковий комунікативний простір	4	2	0	2
28.	Вербальні та невербальні комунікації у вищій школі	4	2	2	2
29.	Комунікативні конфлікти в науково-педагогічному середовищі	4	2	0	2

№ пор.	Тема	Усього годин	У тому числі:		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
30.	Професійна деформація особистості науковця	4	2	0	2
31.	Формування навиків емоційного контакту: дидактична гра	4	0	2	2
32.	Провідна модальність у комунікативній поведінці науковця: дидактичний тренінг	4	0	2	2
Усього:		80	30	10	40
РОЗДІЛ II – 80 год.					
33.	Основні засади розвитку сучасної української мови. Науковий стиль, його ознаки та мовні засоби	4	2	0	2
34.	Лексична компетентність наукового юридичного мовлення	4	2	0	2
35.	Грамаітична компетентність наукового юридичного мовлення	4	2	0	2
36.	Компетентність у підготовці наукового тексту як лінгвістичного явища	4	2	0	2
37.	Редагування наукового тексту. Особливості перекладу українською мовою	4	2	0	2
38.	Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника	6	0	4	2
39.	Лексико-семантична компетентність наукового мовлення правника	6	0	4	2
40.	Лексико-стилістична компетентність науковця	6	0	4	2
41.	Грамаітична компетентність науковця	6	0	4	2
42.	Синтаксична компетентність науковця	6	0	4	2
43.	Культура мови юридичного наукового тексту	6	0	4	2

№ пор.	Тема	Усього годин	У тому числі:		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
44.	Мовна компетентність науковця в підготовці тексту	6	0	4	2
45.	Мовна культура наукового тексту	6	0	4	2
46.	Редагування наукового тексту	6	0	4	2
47.	Особливості перекладу наукових текстів	6	0	4	2
48.	Усього:	80	10	40	30
РОЗДІЛ III – 80 год.					
1.	Світоглядно-філософські проблеми науки	4	2	0	2
2.	Наука як соціальний феномен	4	2	0	2
3.	Традиції й новації в науці	4	2	0	2
4.	Організація наукової діяльності	4	2	0	2
5.	Основи гносеології та методології науки	4	2	0	2
6.	Методи наукового пізнання. Філософський рівень методології	8	2	2	4
7.	Загальнонауковий рівень методології	10	4	2	4
8.	Рівень спеціальних методів	8	2	2	4
9.	Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень	8	2	2	4
10.	Логіка наукового дослідження і його етапи	8	2	2	4
11.	Наукові публікації: поняття, вимоги, методика підготовки	4	2	0	2

№ пор.	Тема	Усього годин	У тому числі:		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
12.	Процес підготовки наукової роботи	4	2	0	2
13.	Основні вимоги до наукового тексту	4	2	0	2
14.	Основні вимоги нормативних документів до оформлення та порядку захисту дисертаційних досліджень	6	2	0	4
	Усього:	80	30	10	40
	Разом:	240	70	50	120

Зміст

ВСТУП	3

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Організація та методологія наукових досліджень»

Розділ I

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

1. Вища освіта як соціальний інститут	5
2. Особливості викладання у вищій школі	5
3. Методика розробки навчального курсу й оцінювання якості компетентностей студентів.....	6
4. Методична документація в системі науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі	7
5. Форми організації навчального процесу у вищій школі	7
6. Активні та інноваційні способи навчання	8
7. Основи педагогічного контролю у вищій школі	9
8. Організація науково-дослідницької роботи студентів у вищій школі.....	9
9. Проблеми розбудови безперервної юридичної освіти.....	9
10. Психологічні основи професійних комунікацій у науково-педагогічному середовищі.....	10
11. Науковий комунікативний простір	10
12. Вербальні та невербальні комунікації у вищій школі.....	10
13. Комунікативні конфлікти в науково-педагогічному середовищі	11
14. Професійна деформація особистості науковця	11

Розділ II

МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НАУКОВЦЯ-ЮРИСТА.....

15. Основні засади розвитку сучасної української мови. Науковий стиль, його ознаки та мовні засоби	11
16. Лексична компетентність наукового юридичного мовлення	12
17. Граматична компетентність наукового юридичного мовлення	12
18. Компетентність у підготовці наукового тексту як лінгвістичного явища.....	12
19. Редагування наукового тексту. Особливості перекладу тексту українською мовою	13

Розділ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ13

20. Світоглядно-філософські проблеми науки	13
21. Наука як соціальний феномен	14
22. Традиції й новації в науці	14
23. Організація наукової діяльності.....	15
24. Основи гносеології та методології науки.....	15
25. Методи наукового пізнання. Філософський рівень методології.....	16
26. Загальнонауковий рівень методології	16
27. Рівень спеціальних методів	17
28. Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень	18
29. Логіка наукового дослідження і його етапи.....	19
30. Наукові публікації: поняття, вимоги, методика підготовки	19
31. Процес підготовки наукової роботи	20
32. Основні вимоги до наукового тексту.....	20
33. Основні вимоги нормативних документів до оформлення та порядку захисту дисертаційних робіт	21

Практичні заняття	22

Список літератури з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень»	47

Опис навчальної дисципліни	51

Критерії оцінювання знань для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)	52

Контрольні питання для підготовки до заліку з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень»	55

Контрольні питання для підготовки до іспиту з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» ..58	

Методичні вказівки до підготовки контрольної роботи з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень»	62

Додаток	65

Структура навчальної дисципліни	66

Навчальне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»
ДЛЯ АСПІРАНТІВ
(ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ
ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ)**

У к л а д а ч і:

Данильян Олег Геннадійович

Дзьобань Олександр Петрович

Клімова Галина Павлівна

Пивоваров Василь Миколайович

Погрібна Вікторія Леонідівна

Требін Михайло Петрович

Відповідальний за випуск *О. Г. Данильян*

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 11.01.2018.
Формат 60×84 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 3,95. Обл.-вид. арк. 2,56. Вид. № 1811.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Почернін В. В.
Тел. (057) 717-28-80